

І.І. Тарасова, канд. екон. наук, доцент

А.Р. Левченко

**Вінницький торговельно-економічний інститут Київського
національного торговельно-економічного університету**

АНАЛІЗ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Європейський Союз є торговельним і впливовим партнером України. Стратегічною метою української зовнішньоекономічної політики є активне залучення країни до європейських інтеграційних процесів. Соціально-економічні трансформації в Україні зумовили потребу розробки цілісної стратегії розвитку держави, що потребує детального аналізу усіх сфер економіки, зокрема зовнішньої торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При дослідженні даної теми було використано наукові праці фахівців з міжнародної економіки, міжнародних фінансів, монографії, матеріали періодичних видань, мережі Internet та статистичні дані Держкомстату України. Серед вчених економістів та соціологів особливо слід відзначити праці А.В. Єрмолаєва, Б.О. Парахонського, Г.М. Яворської, І.В. Клименко, Т.М. Ореховської та ін. В своїх працях вони висвітлюють структуру торговельних відносин України з країнами ЄС, досліджують її динаміку у часі, надають рекомендації органам державної влади та керівникам підприємств щодо підвищення ефективності співпраці з європейськими бізнес-партнерами [1-2].

Формулювання цілей статті. Основними цілями статті є:

- аналіз торговельно-економічного співробітництва України та ЄС;
- визначення основних проблем та напрямків оптимізації торговельно-економічного співробітництва України та ЄС.

Виклад основного матеріалу досліджень. Як невід'ємна частина Європи, Україна об'єктивно орієнтується на наявну в провідних європейських країнах модель соціально-економічних відносин та забезпечення належного добробуту своїх громадян [3].

Важливою складовою частиною нової угоди з ЄС є створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Формат та її наповнення передбачає досягнення максимально глибокої економічної інтеграції на основі домовленостей в рамках двосторонніх переговорів з ЄС щодо вступу

України до СОТ. Тому необхідним є проведення аналізу двосторонньої торгівлі України з ЄС для визначення основних проблем та перспектив розвитку.

За I півріччя 2013 р. експорт товарів до країн ЄС склав 8343 млн дол. США і збільшився порівняно з I півріччям 2012 р. на 2,6 %, імпорт – відповідно 12248,6 млн дол. та зменшився на 1,7 %. Негативне сальдо становило 3905,6 млн дол. (мінус 4322,9 млн дол. за I півріччя 2012 р.). Коефіцієнт покриття експортом імпорту складав 0,68 (за I півріччя 2012 р. – 0,65) (рис. 1).

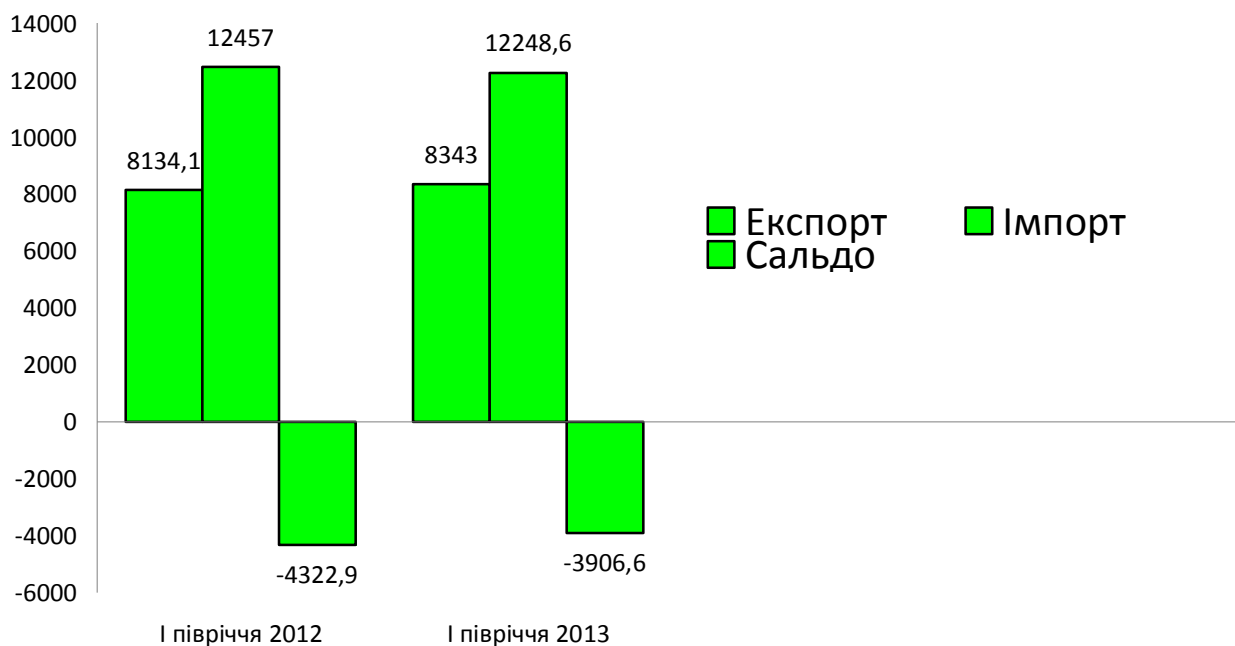

Рис. 1. Зовнішня торгівля товарами з країнами ЄС

Джерело: [4]

У загальному обсязі експорту частка країн ЄС становила 27,1 %, імпорту – 35 % (за I півріччя 2012 р. відповідно 24,2 % і 30,5 %).

Головними партнерами в торгівлі з країнами ЄС залишаються Італія – 15,3 % і 7,9 %, Польща – 14,4 % і 14,9 %, Німеччина – 9,4 % і 26,3 %, від загальних обсягів експорту та імпорту країн ЄС [4].

Обсяг експорту товарів до країн ЄС збільшився проти I півріччя 2012 р. на 208,9 млн дол., у т.ч. до Нідерландів – на 140,8 млн дол. (на 44,7 %), Італії – на 113,5 млн дол. (на 9,8 %), Франції – на 98,2 млн дол. (на 46,6 %), Ірландії I півріччя 2012 I півріччя 2013 – на 69,2 млн дол. (у 4,2 рази), Угорщини – на 66,7 млн дол. (на 8,8 %), Великої Британії – на 63,3 млн дол. (на 31,5 %), Литви – на 41,4 млн дол. (на 32,7 %) [4].

Обсяг імпорту товарів з країн ЄС зменшився проти I півріччя 2012 р. На 208,4 млн дол.

Зменшилися суттєво обсяги товарів, що надійшли до Польщі – на 154,1 млн дол. (на 11,3 %), Естонії – на 96,6 млн дол. (на 63,8 %), Іспанії – на 76,9 млн дол. (на 12,7 %) [4].

Найбільші обсяги експорту до країн ЄС складала сировина: чорні метали та вироби з них – 26 % від загального обсягу експорту до ЄС, зернові культури – 12,7 %, руди, шлак і зола – 10,4 %, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки – 5,4 %, насіння і плоди олійних рослин – 4,8 %, жири та олії тваринного або рослинного походження – 3,8 %, залишки і відходи харчової промисловості та деревина і вироби з деревини – по 3,5 %. Обсяги експорту електричних машин складали лише 8,8 %.

Значні надходження з країн ЄС складали механічні машини – 12,6 %, засоби наземного транспорту, крім залізничного – 11,3 %, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки – 8,1 %, фармацевтична продукція – 7,9 %, електричні машини – 7,4 %, пластмаси, полімерні матеріали – 6,8 %, папір та картон – 4,4 % [4].

Найбільші імпортні надходження механічних машин здійснювались із Німеччини, Італії, Польщі; засобів наземного транспорту, крім залізничного – Німеччини, Великої Британії, Франції; фармацевтичної продукції – Німеччини, Австрії, Франції; палив мінеральних, нафти і продуктів її перегонки – Польщі, Литви, Німеччини; електричних машин – Німеччини, Польщі, Угорщини; пластмас, полімерних матеріалів – Німеччини, Польщі, Італії; паперу та картону – Німеччини, Польщі, Швеції; різноманітної хімічної продукції – Німеччини, Франції, Польщі.

Таким чином, негативне сальдо спричинене великим відсотком експорту сировини. Імпортує ж Україна найбільше високотехнологічної продукції. Подані статистичні дані свідчать про те, що в Україні на низькому рівні знаходиться виробництво наукоємної продукції, політика протекціонізму. Основними причинами цього є:

- низька конкурентоспроможність більшості готових виробів;
- повільний перехід на випуск нових товарів;
- висока собівартість багатьох товарів (частина вище світової ціни);
- невідповідність продукції світовим стандартам

Що стосується зовнішньої торгівлі України та ЄС послугами, то у I півріччі 2013 р. обсяги експорту-імпорту послуг країнам ЄС склали 2010,9 млн дол. та 1933,2 млн дол США і збільшилися по відношенню до I півріччя 2012 р. відповідно на 7,1 % та 8,3 %. Позитивне сальдо становило 77,7 млн дол. (у I півріччі 2012 р. – також позитивне 92,2 млн дол.) (рис. 2).

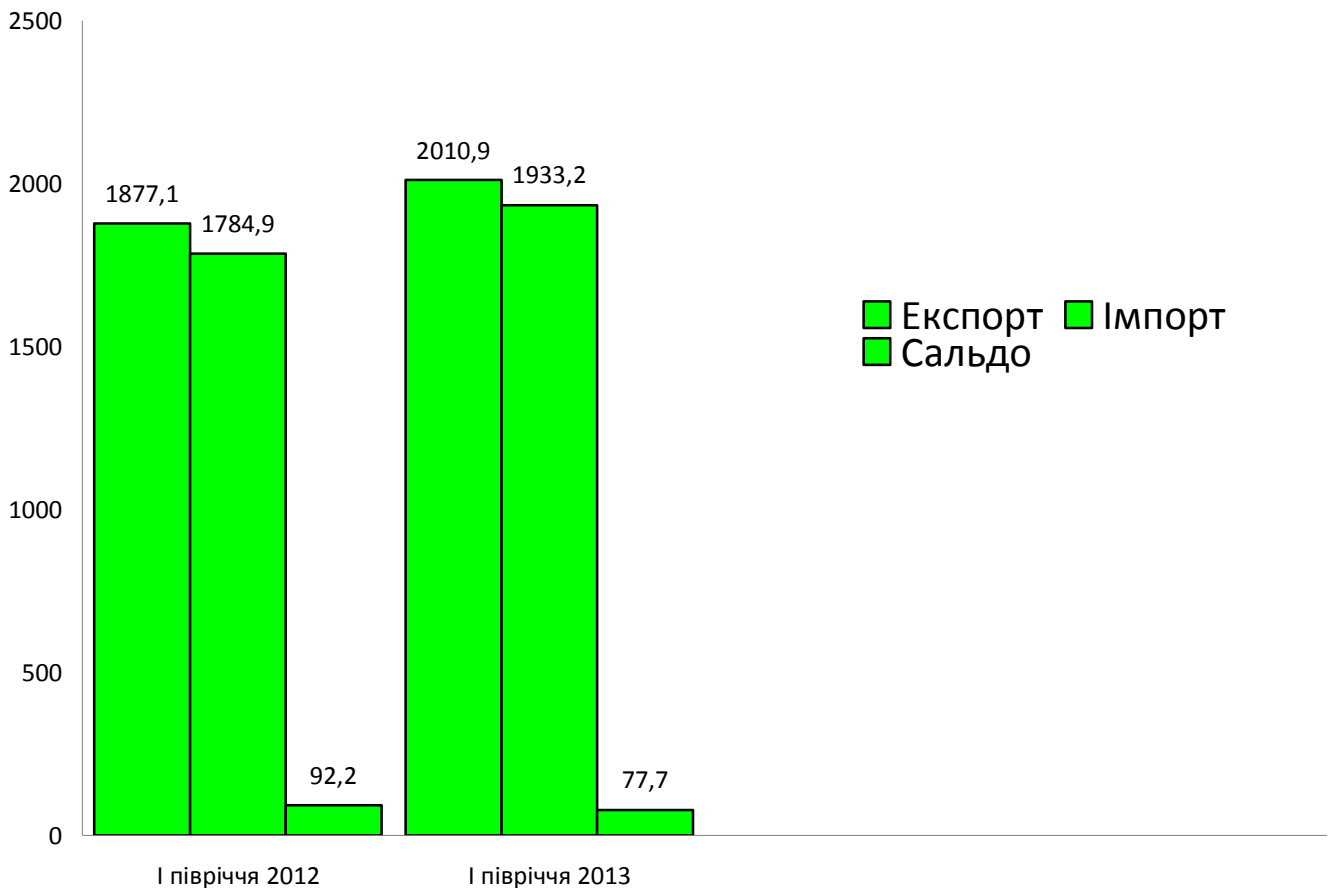

Рис. 2. Зовнішня торгівля послугами з країнами ЄС

Джерело: [4]

Питома вага експорту послуг країнам ЄС у загальному обсязі складала 29 %, імпорту – 54,9 % (у I півріччі 2012 р. відповідно 28,2 % та 55,2 %).

Головними партнерами в торгівлі послугами з країнами ЄС залишились Велика Британія – відповідно 19,3 % і 33,6 %, Німеччина – 15,9 % і 13 %, Кіпр – 10,3 % і 17,3 % від загальних обсягів експорту та імпорту послуг країн ЄС [4].

Порівняно з минулим роком експорт послуг країнам ЄС зріс на 133,8 млн дол., у т.ч. Німеччині – на 105,6 млн дол. (на 49,2 %), Угорщині – на 53,6 млн дол. (у 2,4 раза), Бельгії – на 39,7 млн дол. (на 32,3 %), Великій Британії – на 31 млн дол. (на 8,7 %) та Польщі – на 30,7 млн дол. (на 43,8 %). При цьому зменшилися обсяги послуг, наданих Естонії – на 77,4 млн дол. (на 73 %) та Кіпру – на 30,6 млн дол. (на 12,9 %) [4].

Загальний обсяг імпорту послуг від країн ЄС збільшився на 148,3 млн дол. Найбільше зростання спостерігалось від Великої Британії –

на 268,8 млн дол. (на 70,5 %) та Нідерландів – на 34,8 млн дол. (на 44 %). Одночасно зменшилися обсяги імпорту послуг від Кіпру – на 86,6 млн дол. (на 20,6 %), Швеції – на 28,6 млн дол. (на 39,2 %), Австрії – на 21 млн дол. (на 20,1 %) та Угорщини – на 19,8 млн дол. (на 35,5 %).

В загальному обсязі українського експорту країн ЄС переважну частку мали транспортні (48 %), послуги з переробки матеріальних ресурсів (15,3 %), ділові послуги (15,1 %), послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги (12,5 %).

Найбільшу питому вагу в загальному обсязі імпорту займали ділові послуги (25,9 %), транспортні (19,6 %), послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю (17 %), роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності (11,1 %) [4].

Тобто, в зовнішній торгівлі послугами, існує деякий баланс співвідношення експорту-імпорту. Найбільшу частку в експорті та імпорті посідають транспортні послуги.

В угоді про асоціацію із Європейським союзом закріплені положення щодо захисту українських товаровиробників. Також передбачене зменшення чи скасування мит на імпорт та експорт. Загалом, Україна та ЄС скасують імпорتنі мита на близько 97% та 96,3% тарифних ліній відповідно.

Мита для товарів із ЄС до України будуть знижуватися поступово. Протягом 4 років. Таким чином українські виробники отримають часову перевагу і шанс підвищити конкурентоспроможність своєї продукції на ринку ЄС.

Середня ставка мита для України знизиться для товарів з ЄС вдвічі – із 4,95 % до 2,45 %. В той час, як середня ставка мит Європейського Союзу, для українських товарів зменшиться в 15 разів – із 7,6 % до 0,5 %, тобто практично до нуля.

Стосовно експортних мит сторони домовилися, що від набуття Угодою чинності не запроваджуватимуть у двосторонній торгівлі нових, а діючі на сьогодні в Україні експортні мита буде поступово впродовж 10 років скасовано. Водночас по окремих товарах – зокрема насінні соняшнику, шкірсировині, окремих видах брухту кольорових та чорних металів – запроваджується спеціальний захисний механізм, який передбачає стягнення додаткового збору. Загальний термін дії захисного механізму складає 15 років.

Загалом, можна стверджувати, що асоціація України в ЄС не значно змінить її теперішнє становище у галузі зовнішньоторговельних операцій. Пріоритетним напрямком має бути науково-технічний розвиток,

підвищення якості та конкурентоспроможності продукції за рахунок автоматизації виробництва. В іншому випадку Україна так і залишиться дешевою сировинною базою для Європи.

Висновки. У процесі дослідження було виявлено, що вагому частку товарної структури українського експорту до країн ЄС складають чорні метали, енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки, руди, шлаки і корисні копалини. Тобто в товарному експорті переважає сировина та продукція з низьким ступенем переробки, а, відповідно, і з низьким рівнем доданої вартості. На жаль, структура експорту та імпорту поки що свідчить про те, що Україна поки що є лише ринком збуту для країн ЄС. Потрібно змінювати цю ситуацію за рахунок розвитку наукомістких галузей промисловості, розвитку конкурентоспроможних підприємств, що будуть здатні експортувати вироблену в Україні продукцію.

Разом з тим, регіон ЄС є дуже важливим для нарощування економічного співробітництва в сфері торгівлі, адже він об'єднує високорозвинені країни світу, що спроможні купувати товари і послуги українського виробництва за світовими цінами, окрім того, торгівля з ЄС займає 15-відсоткову частку від загального обсягу товарообігу України з країнами світу.

Перспективним можна вважати дослідження розвитку торгівлі Україною продукцією її спеціалізації, насамперед, авіабудування, наукоємної високотехнологічної продукції, продукції ВПК, тобто міцних секторів галузевої структури господарства нашої держави.

Бібліографічний список: 1. Європейський проект та Україна: монографія / А.В. Єрмолаєв, Б.О. Парахонський, Г.М. Яворська, О.О. Резнікова [та ін.]. – К.: НІСД, 2012. – 192 с. 2. Клименко І.В. Ризики Європейського інтеграційного проекту: виклики та можливості для України: Аналітична доповідь / І.В. Клименко, І.В. Ус; за ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2012. – 88 с. 3. Мороз, О.М. Теоретичні основи концептуального розвитку регіональної економіки малого та середнього бізнесу: монографія / О.М. Мороз; За ред. І.С. Ткаченка. – Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2007. – 300 с. 4. Офіційний сайт Держкомстату України <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Тарасова И.И., Левченко А.Р. Анализ торгово-экономического сотрудничества Украины и ЕС: проблемы и пути оптимизации. Проанализирована внешняя торговля Украины с ЕС по товарной

структуре. Определены основные направления торговой политики Украины по решению существующих проблем.

Tarasova I., Levchenko A. Analysis of trade and economic collaboration of Ukraine and EU: problems and ways of optimization.

Foreign trade of Ukraine is analysed with EU on a commodity structure. The author determined basic directions of trade policy of Ukraine in decision of existent problems.